

СЕКЦІЯ 7. ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Шестакова Юлія Дмитрівна

аспірантка кафедри господарського права і процесу

Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

АКЦІЯ ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

В Україні з 2008 року були прийняті деякі нормативні акти, які істотно змінили правовий статус деяких цінних паперів, зокрема, Закони України «Про акціонерні товариства», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Цінний папір є документом, який саме посвідчує суб'єктивні корпоративні права та найбільш розповсюдженим є акція. З економічної точки зору акція являє собою нематеріалізований майновий інтерес у майні товариства, з правової – обіговий документ (правовий акт встановленої форми), який виражає цей інтерес. Як правовий акт акцію можна визначити в розумінні договору часткової участі акціонера в статутному фонді товариства. Сторонами цього договору є акціонер і товариство. Економічним змістом зазначеного договору є умови про дивіденди, про частину виручки від реалізації майна товариства, що припиняється, про ціну акції як вартості права часткової участі. Правовою формою договору є акція [1, с. 90]. Частково можливо погодиться про акцію як різновид договору, адже її реквізити саме й виступають у якості його істотних умов, але доречним є визначення акції як певного документу встановленої форми, різновиду цінного паперу з притаманними реквізитами, умовами випуску та обігу.

У словниках акція здебільшого виражена як певний різновид цінного папіру, наприклад, як цінний папір, який свідчить про те, що його власник вніс певний пай у підприємство [2, с. 17]; цінний папір, що випускається акціонерним товариством, який дає право її власнику, члену акціонерного товариства, брати участь у його управлінні й одержувати дивіденди з прибутку [3, с. 7]; як цінний папір, що засвідчує часткову участь його власника у підприємстві, яке діє у формі акціонерного товариства і дає право на участь у правлінні, одержанні прибутку у вигляді дивідендів, а також на участь у розподілі майна при ліквідації товариства [4, с. 28]. Тобто визначення базується виключно на створенні підприємства (акціонерного

товариства), що у подальшому надає права на управління та отримання прибутку.

За більш широким трактуванням цей термін означає «цінний папір»; р. болг. а кция, бр. а кция, п. аксја, ч. аксіе, слц. аксія, вл. аксіја, м. акція, схв. а кција, слн. аксіја; запозичено з голландської або німецької мови через посередництво російської й польської; нім. áktie «акція (цінний папір)» походить від гол. actie «тс.», яке в цьому значенні утворилося від лат. actio, -ōnis як юридичного терміна із значенням «скарга, претензія скаржника, право на участь», що розвинулося з основного значення «дія» [5, с. 19]. Деякі вчені розглядають акцію як різновид форми власності, так, С.І. Бевз зазначає, що корпоративна власність базується на функціонуванні капіталу, який формується шляхом вільного продажу титулів власності – акцій [6, с. 19]. У зазначеному відсутня характеристика суб'єктивного права на акції та, як правило, мета – отримання прибутку.

За чинним законодавством та науковими підходами для більш розгорнутої характеристики акцій важливим є аналіз їх видів за різноманітними підставами. Основною класифікацією акцій у юридичній літературі є їх поділ на прості (common shares) та привілейовані (preferred shares). Одна проста акція – це мінімальний набір прав, яким може володіти акціонер. Від кількості акцій, що належать одному акціонеру, залежить також обсяг прав, який він отримує: чим більше акцій, тим більше прав. Поява привілейованих акцій пов'язана з намаганням акціонерних товариств отримати додаткові засоби до статутного капіталу, надаючи водночас таким акціонерам мінімальну можливість особистої участі в управлінні товариством. Тобто, привілейовані акції надають їх власникам переважні щодо власників простих акцій права на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та на отримання частини майна акціонерного товариства в разі його ліквідації, а також надають права на участь в управлінні акціонерним товариством у випадках, передбачених статутом і законом, який регулює питання створення, діяльності й припинення акціонерних товариств [7, с. 95]. На думку економістів акції класифікуються за такими критеріями: місце розміщення - акції, що обертаються на національному ринку, та міжнародні акції; форма розпорядження - акції на пред'явника та іменні; права власника - акції прості та привілейовані [8, с. 47]. Цікавою є думка, що акція являє собою грошовий документ, то, відповідно, її вартість повинна бути відображена в грошовому еквіваленті. Розрізняють такі види вартості акцій, як: номінальна, емісійна, ринкова та балансова вартість [9, с. 260].

Завдяки емісії та обігу акцій виникають акціонерні правовідносини, які за своєю правовою природою є господарсько-майновими та організаційно-майновими, так як надають у майбутньому як майнові права у вигляді дивідентів так й немайнові (організаційні) у вигляді прав на прийняття управлінських рішень. Характерною ознакою акціонерних правовідносин є корпоративний інтерес, тобто акціонер підпорядковується волевиявленню більшості (простій або кваліфікованій), що виражається шляхом прийняття рішень на загальних зборах. Спірною є думка О. Швиденка, який вказує: «Не можна вважати згодою власника на здійснення дроблення й консолідації прийняття рішення загальними зборами акціонерного товариства із зазначених питань (навіть якщо акціонер голосував за проведення дроблення та консолідації). Рішення загальних зборів акціонерного товариства як органу акціонерного товариства може бути підставою чи передумовою для виникнення, зміни й припинення прав та обов'язків самого акціонерного товариства, а не акціонерів як власників акцій» [10, с. 141–142]. Отже, для прийняття рішення про конвертацію акцій зазвичай достатньо волевиявлення лише емітента (шляхом прийняття відповідного рішення на загальних зборах акціонерів) та немає потреби в персональній згоді власника акцій. А для захисту прав акціонерів, які не голосували на загальних зборах акціонерів за конвертацію акцій, законодавством надається право вимагати в товариства викупити належні їм акції, що підлягають конвертації. Відповідно до п. 2.1.1. Принципів корпоративного управління, що затверджені рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 955 від 22.07.2014 р. – право на участь в управлінні товариством забезпечується шляхом участі та голосування на загальних зборах [11].

Таким чином, акція це документ встановленої форми, який підлягає конвертації та посвідчує суб'єктивні права щодо прийняття рішень організаційно-управлінського характеру та/або отримання дивідентів, у спосіб та в порядку встановленими нормами чинного законодавства. Класифікувати акції можливо за наступними критеріями в залежності від: 1) форми: документарні та бездокументарні; 2) характеру: іменні та на пред'явника; 3) вартості: номінальні, емісійні, ринкові та балансові; 4) строку: строкові та безстрокові; 5) суб'єктної складової: які випускають акціонерне товариство, холдинг, банк тощо; 6) за формою власності: державні, комунальні, приватні та змішані; 7) за місцем розміщення: національні та міжнародні; 8) за обсягом правомочностей: прості та привілейовані.

Список використаних джерел

1. Щербина В.С. Господарське право України : навч. посібн. К. : Атіка, 1999. 336 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної мови. Інформаційний ресурс: Режим доступу: <https://slovnyk.me/dict/vts/>
3. Економіка підприємства: Тлумачний словник термінів для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізацій «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент інновацій», «Менеджмент міжнародних проектів», «Логістика». Уклад.: О.В. Гук, К.О. Кузнєцова. НТУУ «КПІ», 2016. 114 с.
4. Багатомовний юридичний словник-довідник. І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. 543 с.
5. Крашеніннікова Т.В., Нагорна Ю.А., Подворчан А.З. Словник-довідник юридичної лексики (етимологічні нотатки). Дніпро, 2018. Ч. 1. 94 с.
6. Корпоративне право: навчально-методичний посібник до вивчення навчальної дисципліни: навч. посіб. для студ. спеціальності 081 «Право», спеціалізацій: «Господарське та адміністративне право і процес», «Інформаційне право та право інтелектуальної власності». КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Бевз С.І. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 52 с.
7. Щока С.В., Заборовський В.В. Поняття та види акцій та процедура їх конвертації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Випуск 32. Том 2. С. 92-96.
8. Мендрул О. Г., Шевчук І. А. Ринок цінних паперів: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 1998. 152 с.
9. Михальчишина Л.Г. Цінні папери: види та систематизація для облікових цілей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Випуск 12. С. 258-261.
10. Швиденко О. Акція як об'єкт права власності : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. К., 2006. 235 с.
11. Про затвердження Принципів корпоративного управління: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 955 від 22.07.2014 р.